

K ČEMU POTŘEBUJEME RODINU?

Rodina je pro většinu z nás přirozenou součástí našeho života. Narodíme se do ní, vyrůstáme v ní a v dospělosti vlastní rodinu zakládáme. Když jsou pro nás věci samozřejmé, často se stává, že o nich nepřemýšlíme.

Tak jako většinou nepřemýšlíme o vzduchu, který dýcháme, tak přehlížíme i rodinu. Přitom je ale užitečné o rodině uvažovat. Jen díky tomu si můžeme uvědomit, co se nám líbí a co naopak ne. Tak to udělal i Tomáš, který bude naším průvodcem.

VLČÍ DĚTI

Určitě znáte příběhy o Tarzanovi nebo o Mauglím. Jde v nich o lidi, kteří se shodou nešťastných okolností krátce po narození ztratili v přírodě svým rodičům. Ujala se jich zvířata, která se o ně začala starat jako o vlastní mláďata. Po mnoha letech se tito lidé dostali zpátky do civilizace a museli se učit řadu věcí, které k životu se zvířaty nepotřebovali.

Možná jste si mysleli, že takové příběhy jsou úplně smyšlené a že žádný člověk by bez druhých lidí nepřežil. Tak tomu není. Existují skuteční lidé, kteří žili od útlého dětství se zvířaty. Říká se jim **vlčí děti**.

Od začátku 19. století se o vlčích dětech vedou podrobné vědecké záznamy. Kdykoliv se našel člověk, který žil mimo lidskou společnost, začali vědci a vědkyně zjišťovat, co takový člověk umí, jaké znalosti a dovednosti mu naopak chybí, v čem je stejný a v čem jiný než běžní lidé, kteří vyrůstali ve společnosti. Tím se snažili a snaží odpovědět na otázku: **K čemu člověk potřebuje společnost druhých lidí?**

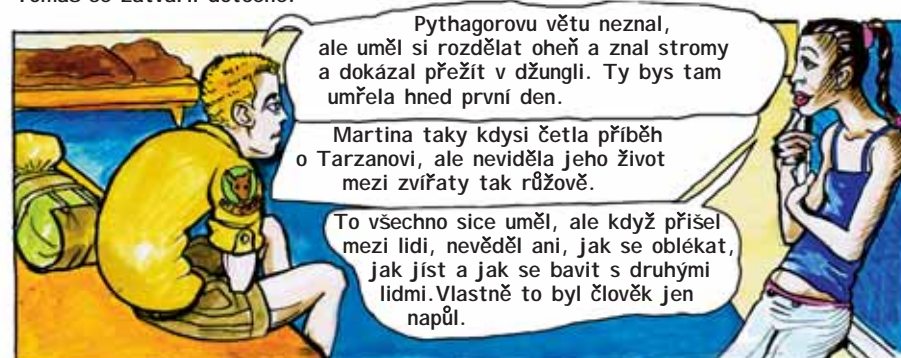
! Romulus a Remus

Znáte pověst o vzniku Říma? Založili ho bratři Romulus a Remus, kteří podle legendy byli syny boha Marta a pozemské ženy. Po narození byli vhozeni do řeky, odkud je před smrtí zachránila vlčice, která obě děti odchovala. Poté, co chlapci vyrostli, zjistili od lidí, jaký je jejich původ a že jsou předurčení k vládnutí. Na místě, kde se jich ujala vlčice, proto založili nové město – Řím. Tento příběh je nejstarší zmínkou o dětech vyrůstajících se zvířaty, pro které se používá označení „vlčí děti“.

Tomáš ještě snil o lánách, na kterých se houpe s opicemi, když do pokoje přišla jeho starší sestra Martina. Už věděla od rodičů, co se stalo, a tak se rovnou zeptala:

Tomáš se zatvářil dotčeně:

ČLOVĚK A DRUZÍ LIDÉ

Jednoduše by se dalo říct, že každý člověk potřebuje druhé lidi k tomu, aby se z něho stala **plnohodnotná a úplná bytost**. Takový člověk dokáže:

- přemýšlet o sobě, svých pocitech a svých přáních

- dorozumět se s druhými lidmi, sdělit jim, co potřebuje, a naslouchat tomu, co sdělují oni
- rozumět situacím, v kterých se nachází
- používat správně nástroje

Výčet by mohl pokračovat. Stále více by v něm byly zmiňovány znalosti a dovednosti, které považujeme za natolik samozřejmé, že ani neuvažujeme o tom, jak jsme se je naučili a jak jiný by byl náš život, kdybychom je neovládali.

Příběhů vlčích dětí, které žily se zvířaty, nebo v blízkosti lidí, ale vlastně o samotě, je popsáno poměrně dost. Možná znáte alespoň některé z nich:

- na konci 18. století byl objeven francouzský chlapec Viktor, který žil od narození ve volné přírodě
- v roce 1920 byly nalezeny indické sestry Amala a Kamala, které žily ve vlčí smečce
- v 80. letech 20. století žila v Sieře Leone dívka, která šest let pobývala s opicemi
- v roce 1993 našli v Pobřeží slonoviny v Africe patnáctiletého chlapce, který žil se stádem buvolů

Socha Romula a Rema zachráněných vlčicí

- ? V čem by se změnil tvůj život, kdybys neuměl/a psát, číst, dorozumět se prostřednictvím jazyka, jíst přiborem atd.?

? „Člověknebozvíře“

Rozdělte se ve třídě na skupiny po 2-3 lidech. Společně s učitelem/kou si rozdělte známé vlčí děti tak, aby každá skupina měla jedno. Na internetu nebo v encyklopediích najděte co nejvíce informací o těchto dětech. Jejich příběh pak představte ostatním ve třídě. Co mají všechny vlčí děti společné? Co umí a co naopak neumí? Jak žily před tím, než je našli lidé? Jak se jim dařilo poté, co se o ně začali starat lidé? Porovnejte příběhy skutečných vlčích dětí se smyšlenými příběhy o Mauglíim nebo Tarzanovi.

Vedle vlčích dětí, které žily přímo se zvířaty, existuje i mnoho dalších případů, v kterých děti pobývaly v blízkosti lidí, ale ti se k nim nechovali běžně jako milující rodiče a nutili je vlastně žít o samotě. Z poslední doby to je například případ rakouských sester, které jejich nemocná matka věznila po mnoho let v jedné tmavé místnosti, nijak s nimi nekomunikovala, ani jim neumožnila být ve styku s jinými lidmi.

Poté, co jsou takové děti zachráněné, přizpůsobí se běžnému životu rychleji než vlčí děti. Přesto ale často mají různé negativní následky ještě mnoho a mnoho let. Většinou mají z lidí obavy, jsou úzkostné, neumí dobře vyjadřovat své myšlenky a pocity.

? Znáš nějaký jiný příběh dětí, o které se rodiče velmi špatně starali? Co takovým dětem nejvíce chybí a jaké mohou mít do budoucna problémy? Je důležité takovým dětem pomáhat – k tomu slouží odbory sociální péče, které navštěvují rodiny, kde hrozí nesprávná starost o děti, různé organizace pomáhající rodičům, kteří se chtějí o děti starat, ale nestačí na to, a pak kojenecké ústavy či dětské domovy, kam odchází žít děti, kterým rodiče ubližují, nebo které o rodiče přišly.

? „životbezlidí“ Představte si, že byste vyrůstali sami, bez svých nejbližších a bez lidí obecně. Byli byste jiní, než jste dnes? Co z toho, co dnes běžně ovládáte, byste zřejmě neuměli? Co jiného byste naopak uměli? Napište tři věci, v kterých by se váš život nejvíce lišil od toho dnešního, a pak je porovnejte s následujícím popisem vlčích dětí.

VLČÍ DĚTI JAKO ZRCADLO NAŠICH ŽIVOTŮ

Příběhy vlčích dětí ukazují, že jejich život se od života dětí, které vyrůstají ve vztazích s druhými lidmi, velmi liší. V čem spočívají největší rozdíly, je dobře vidět na francouzském chlapci Viktorovi, jehož příběh je podobný ostatním. Jak se Viktor choval?

- běhal dobře po čtyřech, ale vzpřímená chůze mu dělala potíže
- jedl syrovou stravu, včetně masa
- neuměl mluvit ani dobře nerozuměl lidské řeči
- nedokázal ovládat běžné lidské nástroje, například přbor
- neměl žádné návyky slušného chování, například nepozdravil, když potkal starší lidi, nepoděkoval, když něco dostal atd.

Zkrátka, Viktor se přizpůsobil životu mezi zvířaty. Když ho našli lidé, začali ho učit, **jak se chovat v lidské společnosti**. Především ho chtěli naučit mluvit. Po několika letech dokázal komunikovat prostřednictvím jednoduchých posunků a několika málo slov, ale plynule hovořit se již nikdy nenaučil.

Stejně tak se již nikdy nenaučil cítit se mezi lidmi příjemně. Nerozuměl životu, který ho obklopoval. Když si například lidé kolem něj povídali a smáli se, nedokázal pochopit čemu. Nerozuměl, proč je v některé situaci dobré mluvit, ale v jiné mlčet, v některé situaci je možné být hlučný, ale v jiné je lepší být potichu. Nedokázal si představit, jak se cítí a o čem přemýšlí druhí lidé – nebyl empatický.

? Setkal/a jsi se s pojmem **socializace**? Najdi, co znamená. Vysvětli, jak souvisí s vlčími dětmi.

AA Empatie Slovo empatie znamená vcítění se do druhého člověka, kdy jsme schopní nahlížet určitou situaci jeho/jejíma očima. Člověk, který se umí v některých momentech oprostit od svého vlastního pohledu a snaží se vcítit do druhých, se nazývá empatický. Když chceme druhým lépe rozumět a lépe s nimi vycházet, měli bychom se empatii učit. Empatický ale není člověk, který nemá svůj vlastní názor na věc a pouze přejímá názory druhých.

Tomáš byl pořád naštvaný na rodiče a teď mu navíc vadilo, jak ho Martina poučuje. Přestal se s ní bavit a šel si dělat úkol do školy. Seděl nad slovními úlohami a pořád se mu do hlavy vracela Martinina věta: „Vlastně byl člověk jen napůl.“ Měla pravdu...

RODINA Z NÁS DĚLÁ LIDI

Všechno, co Viktorovi chybělo, se děti běžně učí od druhých lidí. Od prvních dnů života do sebe vstřebáváme, jak se chovají lidé kolem nás, učíme se rozumět jejich chování a sami vůči nim nějak začínáme jednat.

Na naše chování druhí **lidé reagují** a my o jejich reakcích přemýšlíme. A obvykle také podle nich **měníme vlastní chování**:

- utvrdíme se v chování, na které naše okolí reaguje kladně (úsměvy, pochvala, dárek)
- opustíme chování, které vzbuzuje u lidí, na nichž nám záleží, nesouhlas (zamračení, nadávka, pohlavek, zákaz)

📄 Odměny a tresty Velkou část svého chování se učíme pomocí odměn a trestů. Druzí lidé nás trestají, když se jim naše chování nelíbí. A naopak nás odměňují, když se chováme tak, jak se jim líbí. Mnohdy nám stačí jen pozorovat jiné lidi, kteří jsou odměňováni a trestáni za určité chování, a poučíme se z toho. Má to však jeden háček – odměna a trest musí být pro člověka skutečnou odměnou či trestem. Jak by asi reagoval někdo, kdo nemá rád čokoládu, na větu: „Když si hezky uklidíš pokoj, dostaneš oříškovou čokoládu“?

? Kdy tě rodiče naposledy odměnili a potrestali? Za co? Jak jsi se cítil/a? Jak se poté změnilo tvoje chování?

Druzí lidé nás také učí přemýšlet o sobě samých – jak se cítíme, co nám dělá radost, co nás trápí, v čem jsme jiní než ostatní. Od malička se nás druzí lidé ptají, co si myslíme, jaké jsou naše pocity, jak se liší náš pohled na věci od jiných atd.

Tím nás vedou k tomu, abychom se vnímali jako **samostatné bytosti**, které jsou sice v mnohých věcech stejné jako druzí lidé, ale zároveň jsou jiné než oni.

Už v dětství vnímáme **hranice mezi sebou a druhými lidmi**. Ty jsou důležité proto, abychom viděli, v čem jsme jiní, výjimeční, jedineční ve srovnání s ostatními lidmi. Stejně tak jsou ale hranice důležité proto, abychom je mohli překračovat.

Jedině tehdy, když cítíme, že jsme samostatní, nezávislí lidé, můžeme otevřít pomyslnou branku v plotu, který nás dělí od druhých, a **spojit se** s nimi v přátelském, partnerském nebo rodičovském vztahu.

Bez toho, že jsme si jistí hranicemi mezi sebou a druhými, se stáváme snadno na druhých lidech závislí, nedokážeme rozlišit mezi svými a cizími přáními. Naše vztahy tak nejsou skutečně kvalitní.

Tomáš ještě seděl u stolu a myšlenky mu poletovaly hlavou. Cítil se jakoby prázdný – neměl energii na učení ani nebyl nijak naštvaný, nepřemýšlel o ničem jasném. Najednou se za ním ozvala Martina: „Tome, zahrajeme si scrabble, nebo se ještě budeš učit?“ Tomáš jenom zamručel. „Co je ti?“ ptala se Martina, „jsi ještě naštvaný na naše?“ Tomáš ani nevěděl, co odpovědět. Jak mu vlastně je?

Když Tomáš ještě chvíli mlčel, Martina pokračovala: „Mně taky občas naši něco ukazují. Většinou mi to přijde nespravedlivý, protože já jim přece taky neříkám, co mají a nemají dělat. Je to, jako kdybych byla míň svéprávná než oni. Taky ti to připadá nefér?“ Když Martina mluvila o tom, jak prožívá spory s rodiči, Tomáš začal přemýšlet, jaké pocity má ve stejných chvílích on. Díky Martině si uvědomil, jak se cítí...

DLOUHÁ CESTA K TOMU BÝT ČLOVĚKEM

Stát se člověkem se vším, co bylo popsáno, trvá mnoho let. Nemohou to být ale kterékoliv roky v životě člověka. **Nejdůležitější je dětství**. To, co člověka obklopuje během dětství, má nesmírný vliv na to, jaký bude daný člověk v dospělosti. Například vlčí dítě Viktor, který se v dětství nesetkal s lidskou řečí, se již nikdy nenaučil skutečně mluvit.

Aby se děti během dětství naučily vše potřebné a staly se z nich lidé se vším všudy, je podstatné jejich okolí. Děti by měly být obklopeny lidmi, kteří je mají rádi a se kterými se cítí bezpečně. Takovými lidmi jsou především rodiče, sourozenci, prarodiče a další příbuzní – tedy **rodina**.

Přeješ hodně zdraví, když někdo kýchne? Víš, že se nemá mluvit s plnou pusou? Pouštíš starší lidi sednout? Kdy, od koho a proč jsi se to naučil/a?

„našetradice“

Rozdělte se ve třídě na několik skupin a v každé si vyberte jednu rodinnou událost (oslava narozenin, Vánoce, dovolená). Všichni ve skupině popište či nakreslete, jak taková událost probíhá ve vaší rodině. Své popisy či obrázky si porovnejte. Jsou si zvyklosti v různých rodinách podobné? V čem ano a v čem ne?

Ovšem i děti, které **nevyrůstají ve vlastní rodině**, jistě mají kolem sebe láskyplné lidi, kteří se jim snaží vytvořit zázemí stejně hodnotné, jakým je milující rodina. Kruh nejbližších mohou tvořit lidé, kteří jsou našimi biologickými příbuznými, podobně jako ti, kteří nás milují i bez toho, že jsme stejné krve.

Dětství prožíváme mezi nejbližšími lidmi a od nich se učíme většinu toho, co je pro život ve společnosti důležité. To, co nás v dětství obklopuje, vnímáme jako jediné přirozené, stává se to pro nás **normou**. Například zdobí se u vás doma stromeček až na Štědrý den, nebo už v jeho předvečer? Každý jsme zvyklí na něco jiného, ale to svoje považujeme za „normální“, obvyklé.

TOMÁŠ, NEBO TARZAN?

Tomáš má spolužačku Kateřinu Homolkovou. Z toho, jak Katka ve škole občas prohodí něco o svých rodičích, má Tomáš dojem, že Homolkovi jsou nejúžasnější rodina na světě. Nehádají se, dělají spolu spoustu zábavných aktivit, mají krásný dům – vůbec všechno je u nich jako z filmu. Ne jako Tomášova rodina...

Tomáš má možná pravdu, že Homolkovi jsou nejbáječnější rodinou, a proto k nim zajdeme na návštěvu. Budeme zvědavě sledovat hlavně děti – Katku a Honzu.

Rodina Homolkových zahrnuje matku, otce, babičku a tři sourozence. Bydlí v pětipokojovém bytě, v němž Katka i Honza mají každý svoji místnost s vlastní televizí a počítačem. Nejmladší Bára ještě spí v pokoji rodičů.

Rodiče podporují obě děti nejen ve škole, ale i v různých zájmech – Katka chodí do fotbalového družstva a na flétnu, Honza je vášnivým modelářem a chovatelem papoušků. Rodina pro děti vytváří **materiální zázemí**, dává jim vše potřebné – jídlo, oblečení, vybavení do školy a pro koníčky.

Rodiče i babička s dětmi **tráví hodně času**, každý den společně snídají a večeří a přitom si povídají, co je čeká a co zažili. Děti se zajímají o práci svých rodičů a jsou na ně hrdí – maminka Homolková pracuje jako novinářka, tatínek Homolka je učitelem. Také jim záleží na tom, aby z nich rodiče a babička měli radost – jsou smutní, když se na ně zlobí.

Rodiče a babička jsou pro Honzu a Katku těmi nejbližšími lidmi. To znamená, že se s nimi navzájem nejvíce znají a velmi jim vzájemně na sobě záleží. Děti v nich mají **citovou oporu** – když jsou smutné nebo když mají radost, mohou za nimi bez obav přijít a svěřit se jim.

Rodiče dávají dětem najevo, že je zajímá vše, co se jich týká. Děti si jsou tak jisté, že je mají rodiče i babička rádi a snaží se dělat vše pro jejich dobro a chránit je. Zároveň děti mají rády je a podobně se o ně zajímají a myslí na ně.

Rodina je pro Katku a Honzu důležitá také proto, že se díky ní učí, **jak se chovat k druhým lidem**. Rodiče se například snaží domluvit, jaký bude program o víkendu. Táta chce jet na chalupu, ale máma by raději zůstala doma a šla na návštěvu ke známým.

Katka s Honzou sledují, jak si rodiče sdělují své představy a hledají společné řešení. Občas také řeknou, co by si přáli oni, a všichni společně se pak shodnou. Tentokrát je výsledek takový, že zůstanou doma (i proto, že hlásí špatné počasí), ale příští víkend pojedou všichni na chalupu.

Tomáš měl pravdu – rodina Homolkových je neskutečně bááááječnáááá 😊. Taky se vám zdá, že až moc? Tak ideální přece opravdový život není. Občas se lidé pohádají, občas mají potíže v práci nebo se zdravím...

I když se ale něco nedaří, můžeme to zvládnout, když kolem sebe máme lidi, kteří nás mají rádi a my je. To ale není samo sebou. O to se musíme snažit a musíme se to i trochu učit. Další kapitoly vám napovědí, jak na to.

SHRNUTÍ

Biologie nás učí, že všichni patříme k lidskému druhu. Ovšem k tomu, abychom se skutečně stali člověkem, vede od našeho narození ještě dlouhá cesta. Na ní potřebujeme být doprovázeni druhými lidmi, kteří jsou zkušenější než my, a proto se od nich můžeme učit.

Učíme se především tím, že je napodobujeme, a tím, že se podřizujeme odměnám a trestům, které vůči nám uplatňují. Proto se mnohdy naučíme i věci, jež se nám pak na sobě nelíbí. Naštěstí do velké míry platí, že když jsme se je naučili, můžeme se je i odnaučit.

Cesta k tomu být dospělým člověkem bývá nejen dlouhá, ale často i těžká, plná různých zákazů, konfliktů a nedorozumění. Pokud jsme ale na ní s lidmi, kteří nás mají rádi, nemusíme se bát.

Horší je, když jsou naším doprovodem lidé, kteří to s námi dobře nemyslí. Bohužel to mohou být v některých výjimečných situacích i rodiče. Pro takové případy existují různé instituce, které pomáhají, aby se děti dostaly do prostředí, kde jim nebude nikdo ubližovat.

ZÁVĚREČNÉ OTÁZKY

1. V jakém věku je z hlediska dalšího zapojení do mezilidských vztahů nejvíce škodlivé, pokud lidé žijí mimo lidskou společnost?
 - a) v každém
 - b) v dětství
 - c) v dospívání
 - d) v dospělosti
2. Jaká byla podle vás největší překážka zapojení vlčích dětí do společnosti poté, co je našli lidé? Proč?
 - a) neuměly psát a číst
 - b) neuměly mluvit
 - c) nemohly jíst běžnou stravu
 - d) neuměly se správně chovat
3. Vyjmenujte alespoň tři hlavní úlohy, které plní dobře fungující rodina s jedním či oběma rodiči nebo jinými lidmi, kteří mají dítě rádi, v životě dítěte.
4. Uspořádejte následující charakteristiky životního stylu v jedné rodině podle jejich důležitosti z hlediska správné výchovy dětí.
 - a) společné posezení a debata celé rodiny pouze o víkendech
 - b) společný pokoj pro tři sourozence ve věku 5, 8 a 11 let
 - c) důslednost rodičů při posuzování chování dítěte
 - d) občasné plácnutí při neuposlechnutí pokynu rodičů
5. Jak by měli lidé reagovat, pokud z rodiny svých sousedů, kde je pětileté dítě, slyší časté hádky, křik, nárek dítěte, dítě nevychází z bytu, rodiče chodí opilí atd.?

